

15 november 2019

Synpunkter på innehållet i skriften "Projektet Grön infrastruktur i Gåsbergets värde-trakt - Delredovisning om motiv, målsättningar och utkast till metodik" (2019)

Vi vill börja med att säga att skogar med höga naturvärden inte ska brukas alls i Sverige (om det inte är i form av skötsel som krävs för att området ska upprätthålla höga naturvärden). Tydligt anser Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen att detta är en extrem åsikt, eftersom de har utslutit Naturskyddsföreningen och andra delar av miljörelsen från att delta i projektet. Men detta är inte en extrem åsikt, eftersom:

- En opinionsundersökning från WWF visar att "80 % av svenskar uppger att det är viktigt eller mycket viktigt för dem att Sverige skyddar skogar med höga naturvärden från att huggas ned".¹
- Att inte bruka skogar med höga naturvärden är i linje med forskning i bevarandebiologi, eftersom vi har så lite skogar med höga naturvärden kvar. Det är också effektivare att bevara de höga naturvärden som redan finns, istället för att senare behöva restaurera dem (i de fall det ens är möjligt).
- Att inte bruka skogar med höga naturvärden är i linje med miljömålet Levande Skogar och Ett rikt växt- och djurliv samt med våra internationella åtaganden inom EU:s naturvårdsdirektiv och FN:s Aichimål.^{2,3,4,5}
- Regeringen skriver i ett pressmeddelande hösten 2019 att: "Regeringens tydliga ambition är att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras".⁶

Varför har alltså myndigheterna utslutit Naturskyddsföreningen från arbetet, när de för fram en åsikt som faktiskt är helt normal, befogad och rent av nödvändig om vi ska kunna nå miljömålen? Med samma logik hade de kunnat utsluta bolagen från samarbetet eftersom "de ändå bara vill hugga och inte går med på att låta skogen skyddas".

Vi tycker att det är oacceptabelt att Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen inte står upp för våra miljömål, och att de utsluter en organisation (med drygt 230 000 medlemmar) som står för ett legitimt allmänintresse på det sättet. Skog med höga naturvärden måste skyddas där den finns – i största delen av landet är det redan för sent. Det är det nästan i Gåsbergets värde-trakt och Ore Skogsrike också, därför att det mesta redan är avverkat. Ta ansvar och skydda det som ännu finns kvar!

Nedan går vi in på detaljer i rapporten.

Projektet "Grön infrastruktur i Gåsbergets värde-trakt" syftar bl.a. till att utveckla (sid. 5 och 7):

"- metoder för att avgöra hur områden bäst hanteras med hänsynfullt brukande eller olika typer av skydd i ett landskapsperspektiv."

Det är viktigt att poängtera att det handlar om både hänsynfullt brukande OCH olika typer av skydd i ett landskapsperspektiv, inte "eller". Det hänsynfulla brukandet ska då *inte* ske i den skog som har höga naturvärden, utan i de omkringliggande plantagerna. Obs att allt brukande överhuvudtaget ska vara hänsynfullt enligt Aichimål 7.⁷

1 <https://www.wwf.se/nyheter/atta-av-tio-svenskar-vill-att-vardefull-skog-skyddas-fran-att-huggas-ner-2953348/>

2 <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/Miljokvalitetsmalen/Levande-skogar/>

3 <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/Miljokvalitetsmalen/Ett-rikt-vaxt-och-djurliv/>

4 https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/index_en.htm

5 <https://www.cbd.int/sp/targets/rationale/target-11/>

6 <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/09/stora-satsningar-pa-vardefull-natur-i-regeringens-budgetproposition/>

7 <https://www.cbd.int/sp/targets/rationale/target-7/>

Att skogsbruksåtgärder och ett hänsynsfullt brukande ska bedrivas i delar av värdetrakten genomsyrar innehållet i skriften "Grön infrastruktur i Gåsbergets värdetrakt". Det akuta skyddsbehovet i Gåsbergets värdetrakt framhålls inte i tillräcklig och adekvat utsträckning.

Det är även underligt att de större kartläggningar som gjorts i området av Naturskyddsföreningen 2013 och 2017 inte lyfts fram i Länsstyrelsens skrift.^{8,9} "(Kirppu, Oldhammer 2013)" nämns endast i samband med att Gåsbergets värdetrakt under de senaste åren uppmärksammats av ideell naturvård som förespråkar än mer skydd och avsättningar (sid 5). Naturskyddsföreningen har gjort ett gediget kartläggningsarbete över var skogar med höga naturvärden finns och vilka artfynd som har gjorts i Ore Skogsrike. Ore Skogsrike nämns inte ens i Länsstyrelsens skrift.

--

Över 20 procent produktiv skogsmark i Gåsbergets värdetrakt anses vara skyddad på formellt och frivillig basis (sid. 8, 17 och 24) – räknas detaljhänsyn och kvarlämnade hänsynsytor på avverkad skogsmark med i denna siffra? Hänsyn i det brukade landskapet ska inte ingå i skyddad skogsareal.

På sid. 17 anges 24,8 % av värdetraktens skogsklädda yta vara skyddad. På sid. 22 anses 22 % vara skyddad eller vara avsatt för naturvård. Vilken siffra gäller?

Ore Skogsrike omfattar ca 50 000 hektar i landareal medan Gåsbergets värdetrakt endast omfattar ca 40 000 hektar. Det innebär att 20 % av de skogar med höga naturvärden som finns i Ore Skogsrike är långt ifrån skyddade.

Enligt Länsstyrelsens skrift har 4 400 ha av värdetraktens produktiva skog någon form av formellt skydd (reservat eller naturvårdsavtal) (sid. 17). Det står att 1 490 hektar produktiv skog utgörs av naturreservat (sid. 17). Vidare står det: "*I och med att bolagsägd skog dominerar starkt finns få eller inga skydd som biotopskydd eller naturvårdsavtal.*" (sid. 17).

Enligt Skogsstyrelsens Skogens Pärlor finns endast ett privat-tecknat naturvårdsavtal motsvarande 2,7 hektar produktiv skogsmark i Gåsbergets värdetrakt.¹⁰ Biotopskydd saknas.

Vad utgörs övriga 4 400 hektar produktiv skogsmark av i Gåsbergetsvärdetrakt om 1 490 hektar är naturreservat och 2,7 hektar är naturvårdsavtal? Ekoparksavtal?¹¹ Hur pass långsiktiga är de eventuella avtalen? Utveckla gärna detta i skriften.

Länsstyrelsens skrift påpekar att två nya reservat är under bildande i värdetrakten; Nifelhem (414 ha) och Fjället (87 ha) (sid. 17). Andelen produktiv skogsmark anges inte; det planerade naturreservatet Nifelhem hyser 341,4 ha produktiv skogsmark.¹²

Även om 20 procent produktiv skogsmark anses vara skyddad i Gåsbergets värdetrakt borde Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, SLU och skogsbolagen kraftsamla för att utveckla metoder för att alla skogar med höga naturvärden i värdetrakten ska skyddas (utan att brukas).

Det bör framgå i skriften att det råder stor brist på äldre naturskogar i Sverige – ca 60 % av den produktiva skogsmarken är yngre än 60 år och inte avverkningsmogen än.¹³ Över 90 % av den svenska produktiva skogen har redan påverkats av skogsbruk¹⁴ medan endast ca 6 % produktiva skogsmark är formellt (långsiktigt) skyddad nationellt.¹⁵ Hela 14 av 15 skogsnaturtyper saknar gynnsam bevarandestatus i

8 https://www.rattvik.se/download/18.383f8f7a14a590a52591ca3f/1481707089512/Oreskogen_webbversion.pdf

9 https://www.dropbox.com/s/iu4g68dhv1v4xv/Rapport_Ore_Skogsrike_2017.pdf?dl=0

10 <https://www.skogsstyrelsen.se/skogens-parlor/NVAvtal/?objektid=2992517>

11 <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/om-oss/publikationer/2019/rapport-2019-18-statistik-om-formellt-skyddad-skogsmark-frivilliga-avsattningar-hansynsytor-improduktiv-skogsmark.pdf>

12 <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.11a2cbf716d6c8f9f7417691/1571986552325/F%C3%B6rslag%20till%20beslut%20och%20sk%C3%B6tselplan%20f%C3%B6r%20Nifelheims%20naturreservat%20i%20R%C3%A4ttviks%20kommun%20.pdf>

13 Riksskogstaxeringen (2019). Skogsdata 2019 (tabell 3.2). SLU:

https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/rt/dokument/skogsdata/skogsdata_2019_webb.pdf

14 https://www.artdatabanken.se/globalassets/ew/subw/artd/2-var-verksamhet/publikationer/6.tillstandet-i-skogen/rapport_tillstandet_skogen.pdf

15 <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/skyddad-natur/pong/publikationer/skyddad-natur/>

Sverige.¹⁶ Över 1 800 skogslevande växt- och djurarter är rödlistade idag, till stor del på grund av förlust av livsmiljöer.¹⁷

I Dalarnas län bedöms blott ca 3,7 % produktiv skogsmark nedan den fjällnära gränsen vara formellt skyddad år 2020.¹⁸ Endast ca 2,7 % av den produktiva skogsarealen i den sydboreala regionen i Sverige nedan den fjällnära gränsen (där Dalarna ingår) är formellt skyddad.¹⁹

Forskning pekar på att minst 20 % ekologiskt representativ och funktionell produktiv skogsmark behöver skyddas för att bevara den biologiska mångfalden långsiktigt^{20,21,22}, vilket även nämns i Länsstyrelsens skrift (sid. 8). Det är viktigt att förstå att detta är en miniminivå. Professor Ilkka Hanski med flera menar att gränsen snarare ligger vid minst 30 %²³ och på internationell nivå börjar allt fler forskare lyfta fram 50 procent skydd.^{24,25} Det finns inte 20 % produktiv skogsmark med höga naturvärden kvar på nationell nivå i Sverige. Det innebär att vi behöver restaurera väldigt många skogar för att komma upp i 20 % produktiv skogsmark. Därutöver behöver den övriga skogsmarken brukas med kalhyggesfria metoder. Idag är traktbyggesbruk den dominerade skogsbruksformen i Sverige.

Av just ovanstående anledningar är bevarandebehovet i Gåsbergets värdetrakt akut. Det är ett av nordvästra Europas största och mest värdefulla tallnatureskogslandskap. Det finns ca 20 % skyddsvärd äldre tallnatureskog med stark brandprägel i Ore Skogsrike. Det finns väldigt få sådana landskap kvar i Sveriges lågland nedanför fjällen vilket gör Gåsbergets värdetrakt och Ore Skogsrike unikt. Enligt Metria (2017) ligger två av de tio största kontinuitetsskogsområdena i Dalarna nedan den fjällnära gränsen i Ore Skogsrike.

Så länge gamla skyddsvärda skogar fortfarande avverkas har vi knappt börjat arbeta för att nå internationella avtal och nationella miljömål som säger att 17-20 % produktiv skog ska skyddas långsiktigt.^{26,27} Naturskyddsföreningens uppföljningsrapport "Ändå hugger man" (2017) visade att Sveaskog hade avverkat över 600 hektar av de skogar som pekats ut ha höga naturvärden i Ore Skogsrike sedan 2013.²⁸ Potentialen att nå miljömålen minskar för varje avverkning i skogar med höga naturvärden.

FN:s vetenskapliga expertpanel för biologisk mångfald, IPBES, varnar för att den biologiska mångfalden minskar i alarmerande takt och att nära en miljon arter riskerar utrotning.²⁹ Enligt FN:s klimatpanel IPCC bidrar skogs- och jordbruk till stora växthusgasutsläpp och bevarande av skog anses vara en åtgärd för att hejda uppvärmningen.³⁰ Ekologiskt fungerande ekosystem behövs för att naturen ska klara av att anpassa sig till klimatförändringarna.

Situationen för den biologiska mångfalden i skogen är akut – vi når inte miljömålen.³¹ Trots det läggs fokus på fortsatt fragmentering av Gåsbergets värdetrakt och utvinning av skogsråvara. Även två stora vindkraftparker planeras vid Lannaberget och Broboberget i utkanterna av värdetrakten. Gåsbergets värdetrakt är ingen lokal eller regional fråga för Rättviks kommun eller Dalarna. Sverige har ett nationellt och internationellt ansvar att bevara den biologiska mångfalden i skogen. De skogar som finns kvar med höga naturvärden i Sverige måste bevaras för eftervärlden.

—

16 https://www.artdatabanken.se/globalassets/ew/subw/artd/2.-var-verksamhet/publikationer/15.-arter-och-naturtyper-i-habitatdirektivet/arter_naturtyper_2013.pdf

17 https://www.artdatabanken.se/globalassets/ew/subw/artd/2.-var-verksamhet/publikationer/6.tillstandet-i-skogen/rapport_tillstandet_skogen.pdf

18 <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.26f506e0167c605d569183b8/1548671415563/Strategi%20f%C3%B6r%20formellt%20skydd%20av%20skog%20i%20Dalarnas%20l%C3%A4n%20reviderad%20version%202019.pdf>

19 https://www.scb.se/contentassets/a46cdf2c15eb4546853fcf9536f397f5/mi0605_2018a01_sm_mi41sm1902.pdf

20 https://www.lansstyrelsen.se/download/18.26f506e0167c605d56942262/1551357330714/Fran_skydd_av%20skog_till_gron_infrastruktur.pdf

21 http://www.skyddaskogen.se/dokument/pm_skydda_skogen_upprop_10_mars_2010_.pdf

22 <https://shopcdn.textalk.se/shop/9098/art81/4646181-6b7f20-1825.pdf>

23 Hanski, I. (2016). Messages from Island: A Global Biodiversity Tour. The University of Chicago, 272 p.

24 Wilson, E. O. (2016). Half-Earth – Our Planet's Fight for Life. Liveright Publishing Corporation, New York (259 s).

25 Noss, R., Beier, P., Nowak, K. & Tabor, G. (2012). Bolder Thinking for Conservation. Conservation Biology, Vol. 26, No. 1. DOI: 10.1111/j.1523- 1739.2011.01738.x

26 <http://sverigesmiljomal.se/miljomalen/levande-skogar/>

27 <https://www.cbd.int/sp/targets/>

28 https://www.dropbox.com/s/uu4g68dhdv1v4xv/Rapport_Ore_Skogsrike_2017.pdf?dl=0

29 <https://www.ipbes.net/global-assessment-report-biodiversity-ecosystem-services>

30 <https://www.ipcc.ch/srccl-report-download-page/>

31 <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/om-oss/publikationer/2019/rapport-2019-2-fordjupad-utvardering-av-levande-skogar-2019.pdf>

I Länsstyrelsens skrift står följande (sid 6):

"För att den gröna infrastrukturen för en art, eller organismgrupp, ska sägas vara god måste arealen habitat vara tillräckligt stor för att den ska kunna utveckla en tillräcklig livskraftig population. Förutom detta måste fördelningen av habitat över landskapet vara så god att avståndet inte hindrar individerna från att förflytta sig mellan dem."

"Motivet till att definiera värdetrakter grundade sig på insikten att det idag vare sig finns naturvärden, eller resurser, för att man jämt över landet ska kunna avsätta tillräckligt mycket skog för naturvård så att den biologiska mångfalden kan bibehållas överallt. Genom att koncentrera naturvårdsinsatserna till värdetrakter är förhoppningen att den åtminstone ska kunna upprätthållas regionalt."

Av ovanstående anledningar återspeglas det akuta skyddsbehovet i Gåsbergets värdetrakt.

För att långsiktigt bevara naturligt förekommande arter i livskraftiga bestånd behövs stora sammanhängande skogslandskap som är funktionella och ekologiskt representativa. Detta finns i Gåsbergets värdetrakt. Att ge redan befintliga skogar med höga naturvärden ett skydd är långt mer kostnadseffektivt än att behöva restaurera och återskapa förlorade livsmiljöer. Det är också svårt att återskapa gammal död ved i skogslandskapet eftersom det i regel råder brist på äldre träd i plantage- och hyggeslandskapet.

--

Länsstyrelsen hänvisar i skriften (sid. 8 och 15) till studier om brandgynnade organismer (Wikars 2009) och skalbaggar knutna till tallved (Hedgren 2012 & 2017).

Lars-Ove Wikars (2013)³² slutsatser bör lyftas fram i Länsstyrelsens skrift:

"Ejheden-Gåsberget är sannolikt det område i Dalarna, och möjligen hela landet, som idag har störst möjligheter att bevara ett ekologiskt landskap med tillhörande processer och arter i den mellanboreala zonen".

"För att hindra en fortsatt utarmning är det kritiskt att motverka den fortgående fragmentering som sker genom skogsbruk i landskap med äldre skogar."

Även Olof Hedgren (2012)³³ skriver följande om tallnaturskogar i Dalarna:

"Områdesskydd är särskilt viktigt för tallmiljöer då naturvärdena ofta kräver lång tid att utbildas, ibland flera hundra år."

Ovanstående behöver vara en utgångspunkt för fortsatta diskussioner om behov av skydd.

--

Länsstyrelsen skriver i skriften om "Fördjupade GIS-analyser baserat på beståndsdata och organismgruppers krav" (sid. 7). Har Länsstyrelsen med Naturskyddsföreningens inventeringsresultat i beräkningarna här? Där finns synnerligen viktiga uppgifter om olika skogstyper och artfynd.

--

Länsstyrelsen skriver om "Metodutveckling för ställningstagande till skydd, avsättning eller skötsel" (sid. 8):

"För att försöka utröna hur stora avsättningar som behövs har projektet som ambition att studera vad forskningen idag vet om habitataalkraven för enskilda organismgrupper och sätta detta i relation till läget i värdetrakten."

Det är bra att Länsstyrelsen och samverkansgruppen tänker studera vad forskningen idag vet om habitataalkraven för enskilda organismgrupper och sätta detta i relation till läget i värdetrakten (sid. 8).

32 Wikars, L-O (2013) Raggbock, hotad skalbagge i Dalarna. Rapport 2013:01. Länsstyrelsen i Dalarnas län.

33 Hedgren, O (2012) Insekter på tallved i Dalarna. Rapport 2012:16. Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Det finns en tröskeffekt vid ungefär 30 % kvarvarande livsmiljö, under vilken populationerna av många arter börjar minska påtagligt.^{34,35} Vissa arter behöver upp emot 50 % lämpligt habitat på landskapsnivå.³⁶

Angelstam och Andersson (2013) visade att de arealer som tillgodoser fokusarters (tretåig hackspett, meståg, tjäder och raggbock) krav på gammelskogsområdets storlek och närhet till varandra så att det bildar funktionella habitatnätverk minskade med 35–42 % i Dalarna mellan 2002–2012.³⁷

Var ska rödlistade arter och signalarter sprida sig när de stora delar av Gåsbergets värdetrakt förvandlats eller är på väg att förvandlas till förnygringsytor och därefter plantager?

--

Länsstyrelsen skriver (sid. 8): *"Det har resulterat i att en värdetrakt i dag kan hysa frivilliga avsättningar som är större, och har 'högre' naturvärden, än de formella skydd som finns där. Frivilligt avsatta områden kan eventuellt även vara viktigare i traktens gröna infrastruktur än de formella skydden."*

Frivilliga avsättningar är inte långsiktiga och kan när som helst bytas ut mot nya områden till skillnad från formella skydd. Detta bör Länsstyrelsen ha i beaktande.

--

Länsstyrelsen skriver (sid. 9): *"Baserat på det totala antalet fynd av rödlistade arter i värdetrakten, är det tydligt att bränd död ved, tät följd av tallågor, äldre granar och lövträd är de viktigaste substraten att värna/tillskapa i området, se tabell 1. Skogsbruksåtgärder som kan nyttjas för att ta hänsyn befintliga förekomster av dessa är t.ex. frihuggning av lövträd, värna befintlig stående och liggande död ved, skonsam markberedning samt avsätta skärmar för att gynna mykorrhiza svampar."*

Om förekomsten av rödlistade arter är allmän liksom förekomsten av bränd död ved, tallågor, äldre granar och lövträd bör varken avverkning eller markberedning (även en skonsam sådan) ske i ett sådant skogsområde.

--

Tabell 1 (sid. 16) visar en lista över ett urval av de rödlistade arter som registrerats i Gåsbergets värdetrakt. Ringlav finns bara på en lokal i Ore Skogsrike men där gjordes det 54 fynd av arten. Kolumnen med "Antal observationer" blir därför något missvisande i detta fall eftersom den inte visar antalet lokaler utan hur många fynd som har gjorts av respektive art. Dessutom har det kommit till Skydda Skogens kännedom att Mellanskog gallrat delar av lokalen vilket troligtvis har påverkat antalet fynd av ringlav negativt.

Fler artobservationer kan vara inaktuella om fler lokaler påverkats av gallring, avverkning osv.

Länsstyrelsen skriver (sid. 16): *"Ungefär hälften av dessa är dock knutna till äldre gran medan knappt 2% är knutna till äldre tall."*

Flera signalarter som exempelvis garnlav är barrskogs-/naturskogsarter och inte enbart knutna till granskog.

--

Länsstyrelsen hänvisar till studier som har gjorts i Norden vars resultat kan ha bäring på projektet (sid. 22–23). Luckhuggning anges som exempel. Luckhuggning bör användas i de planterade och påverkade bestånden i Gåsbergets värdetrakt, inte i naturskogar med höga naturvärden. De naturskogar som har höga naturvärden behöver skyddas och bevaras.

--

Länsstyrelsen skriver (sid. 25): *"Ejhedens ekopark består av ca 4 500 ha produktiv skogsmark av vilken strax över 2 800 ha (63%) är avsatta."*

34. Hanski, I. (2017). Messages from Islands. University of Chicago Press (272 s).

35. Länsstyrelsen Västerbotten (2016). Grön infrastruktur i det boreala skogslandskapet - En metod för prioritering av områdesskydd med hjälp av tillgängliga geografiska data; https://www.lansstyrelsen.se/download/18.691fc616219e10e93bb91f/1526067920452/2016-06-21_Gr%C3%B6n%20infrastruktur%20i%20det%20boreala%20skogslandskapet%20webbversion.pdf

36. Angelstam m.fl. (2010) Landskapsansats för bevarande av skoglig biologisk mångfald - en uppföljning av 1997 års regionala bristanalys, och om behovet av samverkan mellan aktörer. Skogsstyrelsen; <http://miun.diva-portal.org/smash/get/diva2:466471/FULLTEXT01.pdf>

37 https://www.lansstyrelsen.se/download/18.26f506e0167c605d56942262/1551357330714/Fran_skydd_av%20skog_till_gron_infrastruktur.pdf

Det vore bra om Sveaskog kunde specificera (grovt) vilka skogstyper och ålderskategorier som ingår i 63 % produktiv skogsmark som är avsatt i ekoparken. Ställs det krav på kvalitet och ekologisk funktionalitet på denna skogsmark? Ingår detaljhänsyn och kvarlämnade hänsynsytor på avverkad skogsmark i den avsatta procentandelen?

Länsstyrelsen skriver vidare (sid. 25): *"I korthet så har Sveaskog idag avsatt 25% av sin produktiva skogsmark i värdeetrakt Gåsberget och hänsynsnivåerna på de skogar som avverkas uppvisar förstärkt naturhänsyn (det vill säga över 15 procent)."*

Ingår detaljhänsyn och kvarlämnade hänsynsytor på avverkad skogsmark i de 25 % som är avsatt på Sveaskogs mark i Gåsbergets värdeetrakt?

--

Avslutningsvis: För att Sverige ska komma närmare att nå nationella och internationella miljömål är det avgörande att de skyddsvärda skogarna i Gåsbergets värdeetrakt skyddas. Landskapsperspektivet är av yttersta vikt. Det är inte acceptabelt att skyddsvärda skogar avverkas eller brukas "hänsynsfullt" i detta unika landskap med en stor koncentration av skogar med höga naturvärden.

För Skydda Skogen,
Elin Götmark. Talesperson

E-post: info@skyddaskogen.se